

Overzicht van in 2000 waargenomen interessante macronachtvlinders (Lepidoptera)

Het meest recente jaaroverzicht van Nederlandse macronachtvlinders dateert van 1989. Sindsdien zijn steeds meer mensen waarnemingen aan macronachtvlinders gaan doen. Het bestuur van de NEV-sectie Ter Haar wil de traditie nieuw leven inblazen om regelmatig overzichten te publiceren van recente interessante vangsten. Daarmee hoopt het bestuur de studie van macronachtvlinders verder te stimuleren en inzicht te verschaffen in areaal- en populatieontwikkelingen. Voor dit eerste hernieuwde overzicht is gebruik gemaakt van de gegevensbestanden van De Vlinderstichting en van de werkgroep Vlinderfaunistiek van EIS-Nederland. In totaal worden 21 soorten kort besproken. De meest opvallende zijn *Lemonia dumi* (herontdekt in 1993), *Apamea aquila* (normaal zeer zeldzaam, maar in 2000 met 147 exemplaren waargenomen in Bargerveen, Drenthe), *Meganola strigula* (zeer zeldzaam, slechts enkele individuen over de laatste 30 jaar, alle in het noorden des lands) en *Xylena vetusta* (slechts zes individuen over de laatste 20 jaar).

Entomologische Berichten 66(1): 7-12

Trefwoorden: populatietrend, areaalverschuiving

Inleiding

Het laatste jaaroverzicht van macronachtvlinders uit Nederland dateert van alweer zestien jaar geleden. Toen publiceerde Lempke zijn artikel 'Interessante Nederlandse vangsten en waarnemingen van macronachtvlinders tussen 1985 en 1987' (Lempke 1989). Tussen 1987 en nu vertoont de gepubliceerde kennis van de verspreiding van de macronachtvlinders een enorm hiaat. Incidenteel verschenen er wel artikelen over individuele soorten (bijvoorbeeld Groenendijk & van Oosterhout 1998, Schaffers 2001), maar een overzicht ontbreekt. Dit is jammer, want steeds meer mensen verzamelen waarnemingen van macronachtvlinders, terwijl de vergaarde kennis onvoldoende naar buiten wordt gebracht.

Het bestuur van de sectie Ter Haar van de Nederlandse

Rob de Vos, Jaap Zwier & Dick Groenendijk

Sectie Ter Haar
Nederlandse Entomologische Vereniging
p/a Plantage Middenlaan 64
1018 DH Amsterdam
rvos@science.uva.nl

Entomologische Vereniging heeft daarom het initiatief genomen om jaaroverzichten van bijzondere macronachtvlinders in Nederland te publiceren. Het doel hiervan is om de studie naar macronachtvlinders in zijn geheel te stimuleren en interessante vangsten te documenteren, zodat areaalverschuivingen of populatietrends van bepaalde soorten openbaar worden. Als uitgangspunt is het jaar 2000 genomen en is een methode ontwikkeld om een selectie van de te behandelen soorten te maken. Uitgegaan werd van een indeling in drie categorieën:

- 1 een soort is landelijk zeldzaam en wordt daarom altijd opgenomen in het jaaroverzicht,
- 2 een soort is in bepaalde regio's algemeen maar daarbuiten zeldzaam; soorten in deze categorie worden opgenomen als er bijzondere ontwikkelingen zijn,
- 3 een soort is landelijk algemeen; deze soorten worden in principe niet opgenomen tenzij er lokale of landelijke bijzonderheden te melden zijn, zoals extreem hoge aantallen.

Deze indeling wordt cijfermatig onderbouwd met gegevens uit de database van de werkgroep Vlinderfaunistiek van Stichting European Invertebrate Survey (EIS) Nederland en De Vlinderstichting. Aangevuld met veldkennis van deskundigen is het mogelijk om elke soort in te delen in een van de bovengenoemde categorieën. Voor het jaar 2000 worden 21 soorten besproken. Het hier gepubliceerde jaaroverzicht is in concept voorgelegd aan de leden van de sectie Ter Haar op de vergadering van 25 september 2004 en aangevuld met hun commentaar.

Waarnemers

Van de volgende waarnemers zijn gegevens in dit overzicht gebruikt: AB – AM Baaijens, AH – AJ Heeren-De Boer, AHH – A & H Hunneman, AvR – A van Randen, BvA – B van Aartsen, CdH – C de Hoop, CG – C Gielis, CN – C Naves, CO – CF Ottenheijm, FG – FJ Groenen, FvO – FJ van Oosterhout, GF – GJ Flint, GT – G Tuinstra, HR – HGP Reumkens, IK – I Kiel-Hartog, JCK – JC Koster, JK – J Kerseboom, JSp – J Schipperen, JSt – J Stuurman, JV – J van Vuure, JvE – J van 't Ende, JW – JB Wolschrijn, JZ – JHH Zwier, KH – KJ Huisman, MdK – MSM de Keijzer, MJ – M Jansen, PR – PJ Rooij, VWZ – Vlinder- en Libellenwerkgroep Zeeland, WB – WL Blom.

Soortbesprekingen

Pharmacis fusconebulosa (De Geer, 1778) – Vanouds is deze wortelboorder alleen bekend van de Veluwe en een aantal vindplaatsen ten oosten van de IJssel. De eerste Nederlandse waarnemingen dateren van 1967 uit Middelwijk en Diepenveen (Ov, GF). De waarnemingen uit 2000 passen in dit beeld: er zijn vijf exemplaren waargenomen. Op 11 juni zijn twee exemplaren gevangen te Twello (Ge, JW), op 12 juni een exemplaar te Loenen (Ge, JK), op 19 juni een exemplaar op licht te Nunspeet, De Vennen (Ge, KH) en tenslotte een exemplaar op 21 juni in de malaiseval in het Bargerveen (BvA). *Pharmacis fusconebulosa* is in de jaren tachtig en negentig van de twintigste eeuw relatief veel waargenomen. Vanaf 1985 is hij bovendien in grote aantallen gevonden in de omgeving van Nunspeet (BvA), zodat aangenomen mag worden dat zich hier een grote populatie bevindt. Mogelijk is de soort zich aan het uitbreiden of is deze wortelboorder binnen het bekende verspreidingsgebied minder zeldzaam dan eerder werd gedacht. De rups heeft een tweejarige ontwikkeling en leeft in de wortels en onderste plantendelen van adelaarsvaren (*Pteridium aquilinum*), maar ook wel in andere planten. Het ontbreken van adelaarsvaren bij de populatie van Nunspeet illustreert dit laatste nog eens.

Zygaena viciae (Denis & Schiffermüller, 1775) – De eerste Nederlandse waarneming van *Zygaena viciae* dateert uit 1994, te Maastricht (Vestergaard 1999). In 1995 werd hij gezien in de omgeving van Eys, in het uiterste zuiden van Limburg. Groenendijk & van Oosterhout (1998) geven een uitgebreide beschrijving van deze vindplaats en de ecologie. Na de vestiging in 1995 is hij jaarlijks waargenomen in Eys. In 2000 zijn op 5 mei twee rupsen op vogelwikke (*Vicia cracca*) gevonden en op 2 juli werden twee vlinders waargenomen (FvO).

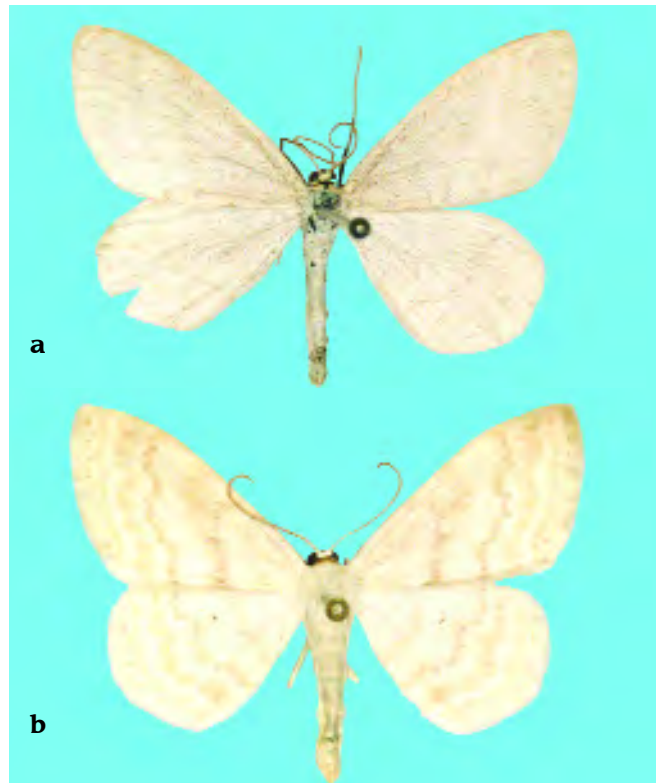
Lemonia dumi (Linnaeus, 1761) – Omdat deze soort na 1956 niet meer uit Nederland gemeld was (Lempke 1960) werd gevreesd dat hij uit Nederland was verdwenen. In 1993 is hij echter in het Nationaal Park de Hoge Veluwe herontdekt (Schaffers 1995). Ook uit 2000 zijn waarnemingen van deze locatie bekend. Tussen 14 en 28 oktober werden tenminste acht exemplaren waargenomen (CdH).

Stegania trimaculata (De Villers, 1789) – In 1987 werden de eerste exemplaren van deze zich in Europa uitbreidende spanner waargenomen in Tegelen (Li, CO). Sindsdien wordt hij vrijwel jaarlijks gevonden in Midden-Limburg (Hemmersbach 1999), soms ook daarbuiten. De waarnemingen uit 2000 sluiten goed aan op deze bevindingen: op 1 mei en 2 augustus

is telkens een exemplaar waargenomen in Tegelen (CO). **Siona lineata** (Scopoli, 1763) – Deze overdag actieve spanner breidt zijn areaal steeds verder uit. Pas in 1968 zijn de eerste Nederlandse exemplaren vastgesteld bij Eijgelshoven (Li). Vanaf de tweede helft van de jaren tachtig in de twintigste eeuw is de soort van diverse locaties in de provincie Limburg vrijwel jaarlijks gemeld. Vooral in het zuiden van Limburg kan hij tegenwoordig regelmatig worden waargenomen. In 2000 zijn waarnemingen gedaan in Swalmen (MdK), Maastricht (MdK en HR), Bemelen (HR) en Eys (FvO).

Scopula ternata Schrank, 1802 (figuur 1a) – Lempke (1976) vermeldt deze soort als adventief (in ieder geval waargenomen ver buiten het normale verspreidingsgebied). Kuchlein & de Vos (1999) vermeldden in een toelichting dat deze soort vroeger gezien werd als een zwerver. De soort is in 1997 herontdekt tijdens een excursie van de NEV-sectie Snellen, toen enkele exemplaren werden gevangen in Tongeren op het landgoed Welna (Ge, JCK). De vlinder werd op die plaats in de daaropvolgende jaren geregeld gevonden in naaldbos (of soms in gemengd bos) met ondergroei van blauwe bosbes (*Vaccinium myrtillus*) of rode bosbes (*V. vitis-idaea*), soms in aantal (KH).

In Wapenveld (Ge) werd op 17 juni 1997 een exemplaar in een heel ander biotoop gevangen, namelijk in een loofbos langs de uiterwaarden, zonder bosbes. Op 16 juni 1999 is een exemplaar gevangen in Heerde (Ge), in het 'gebruikelijke' biotoop en op 14 juni 2000 is dicht bij de vindplaats in

Figuur 1a *Scopula ternata*, Tongeren, Landgoed Welna, 20.vi.2001, leg. KJ Huisman, **b** *S. floslactata*, Duin en Kruidberg, 23.v.1989, leg. K Alders. Foto's: Rob de Vos.

1a Smoky Wave (*Scopula ternata*), Tongeren, Welna Estate, Gelderland, 20 June 2001, leg. KJ Huisman, **b** Wave The Cream (*S. floslactata*), Duin en Kruidberg, Noord-Holland, 23 May 1989, leg. K Alders.

Tongeren, min of meer in een aangrenzend bosgebied van Nunspeet bij landgoed de Vennen, eveneens een enkel exemplaar gevangen (Huisman 2000). Ten slotte is de soort ook gevonden te Hoog-Soeren (Ge, JW).

Het lijkt er dus op dat het dier geen zwerver is, maar in Nederland inheems is. Omdat de soort erg op de algemene *S. floslactata* (figuur 1b) lijkt wordt hij misschien vaak over het hoofd gezien.

Costaconvexa polygrammata (Borkhausen, 1794) – Lempke (1967) geeft aan dat deze soort vooral voorkomt in het oosten van Noord-Brabant en het midden van Limburg. Schaffers (2001) doet verslag van de verspreiding en fenologie van deze spanner, naar aanleiding van diverse vondsten vanaf 1994. De hierin aangegeven recente verspreiding beperkt zich vooral tot de Veluwe. Nu blijkt dat de soort ook al eerder gevonden is bij Diepenveen in 1971 (Ov, GF). Behalve de recentere vangsten van de Veluwe, waarvan de eerste in 1994 op het Planken Wambuis was, waren er nog vangsten in Twello in 1991 en 1997 (Ge, JW). In 2000 is deze spanner vastgesteld in Zelhem (Ge, JZ) en in het Fochteloërveen bij Oosterwolde (Fr, GT). De soort vliegt in ons land in drie generaties tussen eind maart en half september. De rups leeft op walstrosoorten.

Larentia clavarina (Haworth, 1809) – Deze spanner was bekend uit de provincies Friesland, Overijssel, Gelderland, Zuid-Holland, Zeeland en Limburg (Lempke 1967). In de database van de Werkgroep Vlinderfaunistiek en De Vlinderstichting worden nog vangsten gemeld uit Noord-Holland en Drenthe. In de collectie van het Zoölogisch Museum Amster-

Figuur 2. Verspreiding van *Larentia clavarina* in Nederland in 1980-2000 (bron: bestanden EIS-Werkgroep Vlinderfaunistiek en De Vlinderstichting).

Distribution of Larentia clavarina in The Netherlands in 1980-2000 (source: Working group Lepidoptera Faunistics (WVF) of the Dutch European Invertebrate Survey (EIS) and Dutch Butterfly Conservation).

dam is materiaal aanwezig uit Noord-Holland. In deze provincie is een goede populatie gevonden door S. de Boer bij Middelle tussen 1946 en 1952 en opnieuw in 1993 en 1994. In 2000 werden waarnemingen ontvangen van de Korendijkse Slikken (PR), uit Wissenkerke (VWZ) en uit Kortgene (JV). Het is duidelijk dat deze spanner nog steeds in ons land aanwezig is (figuur 2). De vliegtijd van deze soort is van eind augustus tot begin december en de rups leeft op kaasjeskruidsoorten (*Malva* sp.).

Anticlea derivata (Denis & Schiffermüller, 1775) – Het is merkwaardig dat Lempke deze soort niet in zijn Catalogus behandelde, ook niet in het supplement. Hoewel beslist zeldzaam, zijn er reeds vangsten bekend uit 1910 en 1912. Dan volgt er een groot gat tot 1959, waarna deze vlinder in de opvolgende decennia min of meer ‘regelmatig’ werd waargenomen. De soort is nimmer in het noordwesten en noorden van ons land gezien. Vrijwel alle vindplaatsen liggen in Oost-, Zuid- en Zuidwest-Nederland. De meest noordelijke vindplaats tot nu toe is Ruinen (Dr), waar de vlinder in 1985 en 1987 is waargenomen (MJ). In 2000 zijn maar liefst tien exemplaren waargenomen: op 6 mei te Drempt (Ge, CN), op 13 mei te Brielle, op 18 mei te Oostvoorne (PR) en ten slotte op 27 april zeven exemplaren te Oranjestad (Ze, AB).

Philereme transversata (Hufnagel, 1767) – Een vrij zeldzame spanner die vroeger twee gescheiden populaties in Nederland had: een in Limburg en een in de Zuid- en Noord-Hollandse duinen. Lempke (1967) meende dat beide populaties verschillend waren en zag reden voor het beschrijven van een nieuwe ondersoort voor de duinen, *P. t. variegata*. Nadere bestudering en recentere vangsten hebben echter aangetoond dat Lempke iets te voortvarend was en dat beide populaties variaties van beide ‘ondersoorten’ bezaten. Kuchlein & De Vos (1999) beschouwen derhalve *variegata* als junior synoniem van *transversata*. Bovendien zijn zeer recent in het binnenland, tussen beide populaties in, ook rupsen gevonden (J. Voogd, schriftelijke mededeling). Het lijkt erop dat *P. transversata* algemener is dan aanvankelijk werd aangenomen en dat het zoeken naar rupsen als aanvullende inventarisatiemethode belangrijke verspreidingsinformatie kan opleveren. De rups leeft op wegedoorn (*Rhamnus catharticus*) en vermoedelijk ook sporkehout (*R. frangula*). Van de laatste jaren zijn geen Limburgse vangsten bekend, maar wel uit de duinen bij Voorne en het Noord-Hollands Duinreservaat. In 2000 zijn elf exemplaren gevangen bij Voornes Duin (PR).

Euphyia unangulata (Haworth, 1809) – In 1987 werd deze spanner door de Brabantse vlinderwerkgroep PALM herontdekt in ons land (Spijkers 1999). Tot en met 2000 was de verspreiding van deze soort in ons land nog vooral beperkt tot Noord-Brabant (Nagel *et al.* 2001), hoewel in 1998 ook al een exemplaar uit Friesland werd gemeld (AHH). Vindplaatsen uit 2000 zijn Budel, Chaam, Drunense Duinen, Goirle en Reusel (NB). De voedselplant van de rups is onder andere vogelmuur (*Stellaria media*). De soort lijkt zich in Nederland snel uit te breiden en de wijde verspreiding van de voedselplant lijkt daar geen beperking voor te zijn.

Eupithecia abietaria (Goeze, 1781) – Een van de grootste soorten van het genus *Eupithecia* en alleen daaraan al goed

herkenbaar. Het is tevens een van de zeldzamere soorten van dit genus in ons land. De soort is gebonden aan sparrenbossen. Dat hij hier en daar kennelijk ook met aangeplante sparren in tuinen of parken genoeg neemt blijkt uit een vangst in Lexmond op 20 juni 2000 (ZH, CG). De andere waarnemingen uit 2000 komen uit meer voor de hand liggende gebieden: drie exemplaren op 14 mei te Garderen (JvtE) en een op 31 mei te Koningsbos bij Echt (FG).

Lamprotes c-aureum (Knoch, 1781) – Een in ons land zeldzame en lokale soort, waarvan de areaalgrens over Nederland loopt. De vlinder is in het verleden waargenomen in diverse typen vochtige biotopen, zoals laagveenmoerassen (onder andere de Nieuwkoopse plassen en Botshol, maar ook in de kuststreek (Rockanje en Oostvoorne). De eerste waarneming voor Nederland dateert uit 1918, toen op 24 juli een exemplaar door A. Dulfer te Rockanje werd verzameld. De soort is in 2000 waargenomen in de Biesbosch (NB, JSp), met in totaal zeven exemplaren.

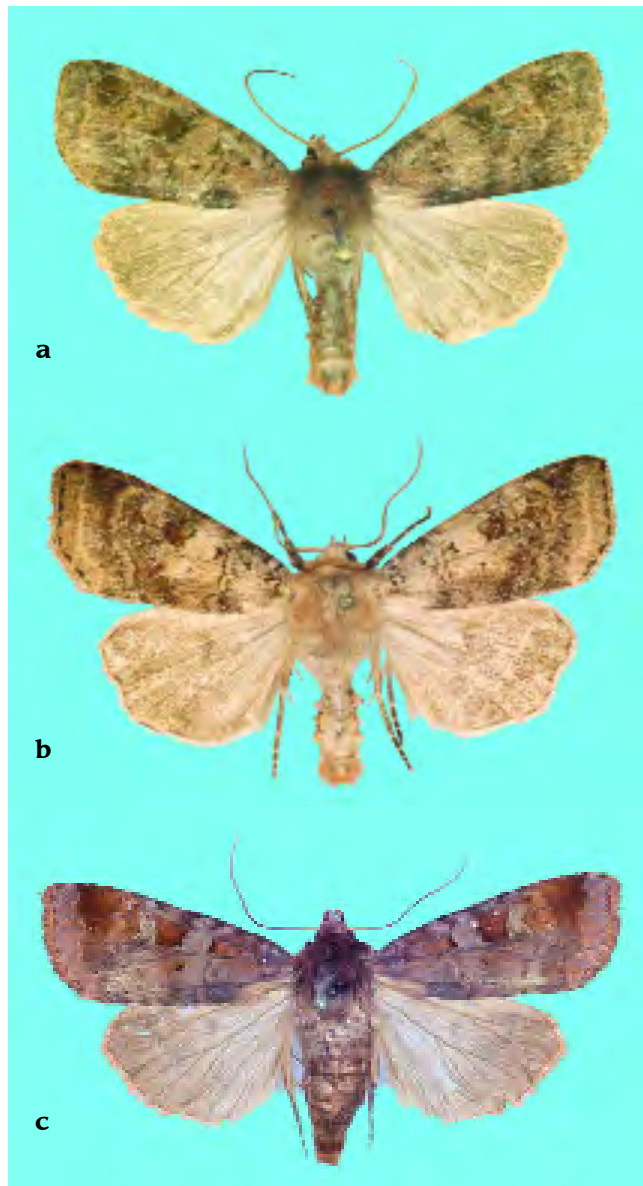
Athetis pallustris (Hübner, 1808) – Deze soort is gebonden aan moerasspirea (*Filipendula ulmaria*) en wordt dus vooral in vochtige terreinen gevonden. De meeste oude waarnemingen stammen uit het noorden van het land, maar van de laatste twintig jaar zijn ook vangsten bekend uit Zuid-Holland en Noord-Brabant. De meest recente waarneming sluit hier mooi bij aan: een exemplaar op 15 mei 2000 te Kinderdijk (ZH, AH).

Apamea aquila Donzel, 1837 – Lempke (1989) meldt dat de soort voor het eerst sinds 1949 werd gezien op de Strabrechtse heide in 1987. Daarvoor kwam de vlinder voor in de Peelregio (Helenaveen en Griendtsveen), in Friesland (Fochteloo, Oosterwolde), Drenthe (Peize, Roden, Norg, Donderen, Zuidlaren, Grolloo, Dwingelo en Havelte) en was bekend van een enkele melding uit Overijssel (Saasveld) en Gelderland (Apeldoorn, Nunspeet en Uddel). Ook recentere gegevens uit de jaren negentig van de twintigste eeuw komen grotendeels uit deze regio's. De soort werd in 2000 in het Bargerveen met niet minder dan 147 exemplaren vastgesteld tijdens drie vangmomenten (van Aartsen 2001). Deze opsomming laat zien dat *A. aquila* op een aantal plaatsen vaste voet in ons land heeft. De vliegtijd is van begin juli tot eind augustus (Lempke 1965) en de rups leeft op pijpenstrootje (*Molinia caerulea*). Van deze uil komt de ondersoort *funerea* Heinemann in ons land voor (Kuchlein & de Vos 1999).

Mythimna conigera (Denis & Schiffermüller, 1775) – Een zeldzame, goed herkenbare soort die verspreid door Nederland kan worden waargenomen. Veel oudere waarnemingen zijn afkomstig uit Limburg. De vangst van een exemplaar in Wijlre (Li) door TH van Wisselingh op 27 augustus 1945 was de eerste in Nederland. In 2000 zijn in totaal drie exemplaren waargenomen: een exemplaar is gevangen in de Biesbosch (NB, JSp), de tweede is op 19 juni waargenomen te Kinderdijk (AH), de derde op 4 juli te Zaandam (IK).

Diarsia dahlia (Hübner, 1813) (figuur 3a) – Tot 1940 zijn vangsten bekend uit Schoorl, Alkmaar, Gaasterland, Putten en Apeldoorn. In de periode tot 1960 kwamen er vooral meldingen uit Drenthe: Westervelde, Huis ter Heiden, Grolloo, Westerbork, Wijster en Dwingelo (Lempke 1962). In 1994 is

een exemplaar gevonden in het Parapluduin op Terschelling (WB). In 2000 is een exemplaar aangetroffen tussen het materiaal uit de malaiseval van BvA, afkomstig uit het Bargerveen te Emmen (Huisman 2001). De vliegtijd loopt van eind juli tot eind september (Lempke 1962). De rups leeft op berk (*Betula* sp.) en blauwe bosbes en dat moet toch geen belemmerende factor zijn om ook elders voor te komen. Er spelen dus waarschijnlijk andere factoren een rol. Overigens lijkt de soort sterk op donkere vormen van *D. mendica* (Fabricius)

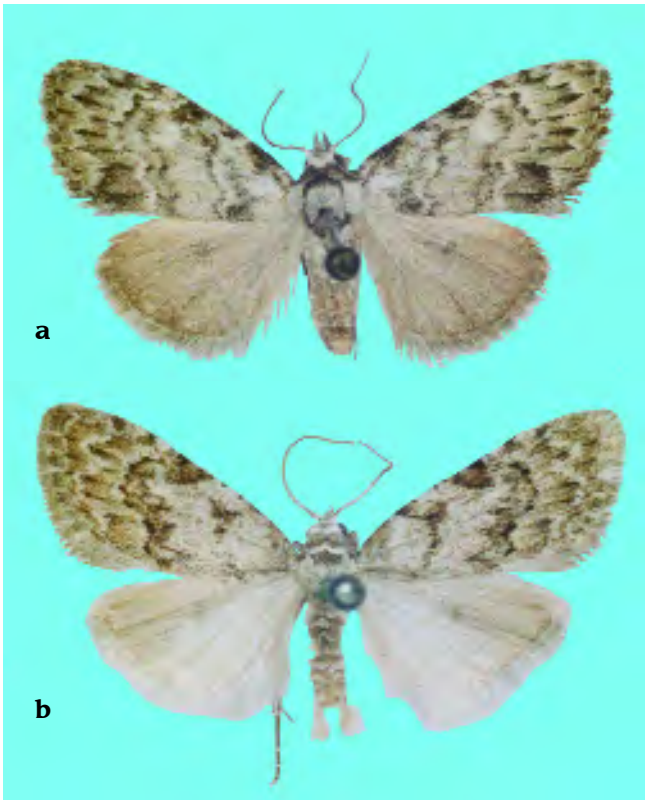

Figuur 3a *Diarsia dahlia*, Bargerveen, 22.viii.2003, leg. KJ Huisman, **b** *D. mendica* f. *festiva*, abdij Sion, Diepenveen, 23.vi.1979, leg. GJ Flint, **c** *D. brunnea* f. *obsoleta*, uiterwaarden bij Wageningen, 7.vii.1973, leg. R Leys. De afgebeelde donkere vormen van *D. mendica* en *D. brunnea* kunnen gemakkelijk met *D. dahlia* worden verwisseld. Foto's: Rob de Vos **a** Barred Chestnut (*Diarsia dahlia*), Bargerveen, Drenthe, 22 August 2003, leg. KJ Huisman, **b** Ingrailed Clay (*D. mendica* f. *festiva*), abbey Sion, Diepenveen, Gelderland, 23 June 1979, leg. GJ Flint, **c** Purple Clay (*D. brunnea* f. *obsoleta*), river forelands near Wageningen, Gelderland, 7 July 1973, leg. R Leys. The depicted dark morphs of *D. mendica* and *D. brunnea* are easily confused with *D. dahlia*.

(figuur 3b) en *D. brunnea* (Denis & Schiffermüller) (figuur 3c).

Cerastis leucographa (Denis & Schiffermüller, 1775) – De verspreiding van deze uil was oorspronkelijk beperkt tot Limburg, waar hij met name in het zuiden lokaal niet zeldzaam was. Recent is in Dordrecht een exemplaar gevangen, dus ver buiten het tot dan bekende areaal (Vis 2004) en nu blijkt dat deze vangst niet op zichzelf staat. Al sinds 1998 wordt *C. leucographa* in aantal in de Biesbosch (NB) gevangen (JSp), hemelsbreed niet ver van Dordrecht. Ook in 2000 is de soort hier vooral in maart in aantal aangetroffen. Het is dus aannemelijk dat *C. leucographa* er een goede populatie heeft opgebouwd, waaruit nu en dan zwervers kunnen uitvliegen.

Meganola strigula (Denis & Schiffermüller, 1775) (figuur 4a) – Een zeer zeldzame soort in Nederland, getuige het geringe aantal waarnemingen in de laatste 30 jaar. Na 1969 (in de periode hiervoor werden ook maar weinig exemplaren gezien) is een exemplaar gevangen op 19 mei 1985 te Zorgvlied (Dr), 16 juni 1986 te Oldeberkoop (Fr, beide door AvR)

Figuur 4a *Meganola strigula*, Aerdenhout, 3.vii.1946, leg. Van Wisselingh, **b** *Nola confusalis*, Hilversum, 25.iv.1933, leg. JR Caron. Let op het verschil in de vorm van de buitenste dwarslijn, en op de opvallende costale vlek, die bij *N. strigula* veel vager is. Foto's: Rob de Vos.

4a Small Black Arches (*Meganola strigula*), Aerdenhout, Noord-Holland, 3 July 1946, leg. Van Wisselingh, **b** Least Black Arches (*Nola confusalis*), Hilversum, Noord-Holland), 25 April 1933, leg. JR Caron. Note the difference in shape of the subterminal fascia, and the conspicuous spot at the costa of *N. confusalis*, which is much more obscure in *N. strigula*.

en op 13 juli 2000 te Beetsterzwaag (Fr, GT). Op twee oude vangsten na zijn alle exemplaren in de noordelijke helft van het land gevangen. De vlinder lijkt sterk op de veel gewonere *Nola confusalis* (Herrich-Schäffer) (figuur 4b), maar er is verschil in de buitenste dwarslijn en de opvallende costale vlek van *N. confusalis* is bij *M. strigula* veel vager. Het is niet uitgesloten dat bij nadere bestudering van privécollecties en bij inventarisaties meer exemplaren worden opgemerkt.

Xylene vetusta (Hübner, 1813) – Deze grote uil wordt slechts mondjesmaat en op uiteenlopende vindplaatsen in Nederland waargenomen. De laatste 20 jaar zijn zes exemplaren genoteerd. Een zevende exemplaar werd op 9 mei 2000 in een vlinderdval gevangen te Zaandijk (JSt).

Euplagia quadripunctaria (Poda, 1761) – Deze opvallende beervlinder komt in ons land alleen voor in Zuid-Limburg. *Euplagia quadripunctaria* is altijd een zeldzame verschijning geweest maar wordt tegenwoordig steeds vaker waargenomen. Lempke (1938) betwijfelde of *E. quadripunctaria* wel een inheemse soort was. De belangrijkste populatie in Nederland is ongetwijfeld die van (de ruime omgeving van) de Sint-Pietersberg, ten zuiden van Maastricht, maar ook van elders uit de Zuid-Limburg komen waarnemingen. In 2000 zijn waarnemingen gedaan nabij de Sint-Pietersberg (op 13 en 23 augustus, HR) en in de omgeving van Eys (6 en 18 augustus, FvO). De soort staat door de notering op de Europese Habitatrichtlijn sterk in de belangstelling.

Bespreking

Voor enkele vlindersoorten die in 2000 zijn waargenomen geldt dat ze zowel in 2000 als daarvoor behoren tot de extreme zeldzaamheden. Waarnemingen van dergelijke soorten hebben vaak een toevallig karakter, zoals bijvoorbeeld die van *Meganola strigula* en *Xylene vetusta*. Soorten in een andere groep zijn niet zozeer veranderd in verspreiding of aantal, maar de kennis en waarnemingsintensiteit zijn dermate toegenomen dat er meer duidelijkheid over de status is ontstaan. Waarschijnlijk geldt dit voor *Scopula ternata* - de status is lange tijd onduidelijk geweest, maar uit recente waarnemingen en onderzoek blijkt deze soort inheems te zijn. Wellicht geldt iets dergelijks ook voor *Lemonia dumi*, die in 1993 is herontdekt op de Veluwe. Het is mogelijk dat door de late vliegtijd de soort lange tijd over het hoofd is gezien, maar een recente vestiging is natuurlijk niet uit te sluiten.

Het is niet altijd duidelijk of er sprake is van recente vestiging of van 'over het hoofd zien' bij waarnemingen van soorten buiten de bekende locaties. Toch lijkt een aantal soorten zich daadwerkelijk uit te breiden en ook talrijker te worden, met name *Stegania trimaculata*, *Siona lineata*, *Euphyia unangulata* en *Euplagia quadripunctaria*. Bij deze soorten kan de toegenomen waarnemingsintensiteit niet de volledige toename in het aantal waarnemingen verklaren. Hier zijn andere factoren in het spel, waarbij klimatologische omstandigheden waarschijnlijk een grote rol spelen.

Om dergelijke processen te kunnen volgen en patronen in verspreiding of aantalsontwikkeling te ontdekken is het belangrijk om waarnemingen van macronachtvlinders te blijven verzamelen en regelmatig te publiceren.

Dankwoord

Alle waarnemingen die in dit jaaroverzicht zijn opgenomen zijn afkomstig van gegevens die zijn opgenomen in het digitale Lepidoptera-bestand dat in beheer is bij de Werkgroep Vlinderfaunistiek van EIS-Nederland en De Vlinderstichting. De auteurs willen alle waarnemers die de moeite namen om hun waarnemingen door te geven hartelijk bedanken. Willem Hogenes van het Zoölogisch Museum Amsterdam wordt bedankt voor toestemming om vlinders in de collectie te fotograferen. Claire Hengeveld wordt bedankt voor het corrigeren van de Engelse samenvatting en Nicolienne Peet voor het maken van figuur 2. De volgende leden van de sectie Ter Haar van de Nederlandse Entomologische Vereniging gaven inhoudelijk aanvullingen en verbeteringen door, waarvoor hartelijk dank: Henk ten Holt, Jannie Sinnema, Jaap van Vuure en Jeroen Voogd.

Literatuur

- Aartsen B van 2001. *Apamea aquila*. In: Verslag van de najaarsbijeenkomst van de sectie 'Ter Haar' op 21 oktober 2000 te Lexmond (Vos R de ed). Franje 4(7): 6-10.
- Groenendijk D & Oosterhout F van 1998. *Zygaena viciae* nieuw voor de Nederlandse fauna (Lepidoptera: Zygaenidae). Entomologische Berichten 58: 201-204.
- Hemmersbach A 1999. Opmerkelijke waarnemingen in het grensoverschrijdende Natuurpark Maas-Swalm-Nette. Schubnieuws 3: 15-19.
- Huisman KJ 2000. *Scopula ternata*. In: Verslag en faunistische mededelingen van de bijeenkomst van de sectie 'Ter Haar' gehouden te Lexmond op 6 november 1999 (Aartsen B van ed). Franje 3(5): 6-9.
- Huisman KJ 2001. *Diarsia dahlii*. In: Verslag van de voorjaarsbijeenkomst van de sectie 'Ter Haar' op 24 maart 2001 te Lexmond (Vos R de ed). Franje 4(8): 11-14.
- Kuchlein JH & Vos R de 1999. Geannoteerde naamlijst van de Nederlandse vlinders. Backhuys.
- Lempke BJ 1938. Catalogus der Nederlandse Macrolepidoptera. Tijdschrift voor Entomologie 81: 242-304.
- Lempke BJ 1960. Catalogus der Nederlandse Macrolepidoptera (zevende supplement). Tijdschrift voor Entomologie 103: 145-215.
- Lempke BJ 1962. Catalogus der Nederlandse Macrolepidoptera (negenste supplement). Tijdschrift voor Entomologie 105: 149-232.
- Lempke BJ 1965. Catalogus der Nederlandse Macrolepidoptera (twaalfde supplement). Tijdschrift voor Entomologie 108: 241-323.
- Lempke BJ 1967. Catalogus der Nederlandse Macrolepidoptera (veertiende supplement). Tijdschrift voor Entomologie 110: 223-342.
- Lempke BJ 1976. Naamlijst van de Nederlandse Lepidoptera. Amsterdam.
- Lempke BJ 1989. Interessante Nederlandse vangsten en waarnemingen van Macrolepidoptera tussen 1985 en 1987. Entomologische Berichten 49: 89-95.
- Nagel H, Vos R de & Post F 2001. *Euphyia unangulata* opnieuw in Nederland. Entomologische Berichten 61: 60-62.
- Schaffers J 1995. De herfstspinner weer in Nederland. Vlinders 10(2): 20-22.
- Schaffers J 2001. Verspreiding en fenologie van *Costaconvexa polygrammata* (Lepidoptera: Geometridae) in Nederland. Entomologische Berichten 61: 89-93.
- Spijkers H 1999. *Euphyia unangulata* weer terug. Schubnieuws 3: 15.
- Vestergaard D 1999. Waarnemingen van *Zygaena viciae* (Lepidoptera: Zygaenidae). Entomologische Berichten 59: 75.
- Vis R 2004. *Conistra rubiginosa* Scopoli en *Cerastis leucographa* (Denis & Schiffermüller) (Lepidoptera: Noctuidae) buiten het bekende verspreidingsgebied waargenomen. Entomologische Berichten 64: 209-210.

Ingekomen 2 februari 2005, geaccepteerd 19 oktober 2005.

Summary

Overview of interesting macro-moths (Lepidoptera) in The Netherlands in 2000

The most recent annual overview of Dutch Macrolepidoptera was published by Lempke in 1989. In spite of the increasing popularity of this group, little has been published on either ecology or distribution of larger moths in The Netherlands. In reviving the tradition of publishing annual reports we hope it will stimulate the study of macro-moths in general and help to gain insight into population trends and shifts in species ranges.

In this and future reports we consider the rarest Dutch residents. These species are categorised as: **1** rare all over the country – always included in the reports, **2** locally common but otherwise rare – included when something remarkable occurs, **3** widespread – only included in case of spectacular findings (of local or national interest). These categories were assessed by considering records from the databases of Dutch Butterfly Conservation and the Working group Lepidoptera Faunistics (WVF) of the Dutch European Invertebrate Survey (EIS-NL).

In this report only species belonging to category 1 are considered, a total of 21 species. The most remarkable observations are those of *Lemonia dumi* (rediscovered in 1993), *Apamea aquila* (usually very rare, but in 2000 no less than 147 individuals were seen in Bargerveen, Drenthe), *Meganola strigula* (very rare, only a few individuals in the last 30 years, all in the northern part of the country) and *Xylena vetusta* (only six specimens in the last 20 years).